

Nebojša Z. Stevanović,

dipl. pravnik, pravni zastupnik u GFO Valjevo, Kompanija „Dunav osiguranje“

OSIGURANJE ŽIVOTA ZA SLUČAJ SMRTI KORISNIKA KREDITA

Osiguranje je finansijska aktivnost koja se sastoji u tome da privredni subjekti, tačnije osiguravajuća društva, prikupljaju finansijska sredstva u obliku premije osiguranja od fizičkih i pravnih lica da bi im, u slučaju ostvarivanja rizika predviđenih ugovorom o osiguranju iliti polisom, isplatili osiguranu sumu novca.

Osnov osiguranja leži u načelu uzajamnosti i na tom načelu zasnivaju se pojedine oblasti osiguranja, u koje ubrajamo i životno osiguranje (ŽO). Na razvoj ŽO utiču razni faktori, a najznačajniji su životni standard i ekonomska stabilnost zemlje. Jedna vrsta životnog osiguranja jeste i osiguranje života za slučaj smrti korisnika kredita. Zastupljena je u zemljama EU, ali odnedavno i u našoj zemlji, i utiče na rast portfelja osiguravajućih kuća koje se time bave. Sa ekonomskim razvojem i stabilizacijom prilika u zemlji, kao i sa otvaranjem tržišta, omogućeno je rešavanje egzistencijalnih pitanja građana kao što je kupovina stanova putem kredita dobijenih od poslovnih banaka. Pri tom se kao jedna od mera obezbeđenja koristi i polisa osiguranja života korisnika kredita založena u korist banke. Zalaganjem polise osiguranja u korist banke poverilac (banka) može naplatiti dospelo potraživanje osiguranika do visine ugovorene osigurane sume ukoliko nastupi osiguravajući slučaj.¹

Ključne reči: zakon, polisa, zalaganje, kredit

¹ D. Mrkšić, J. Miloradić, N. Žarković: *Uvod u osiguranje i životno osiguranje*, 2006

Osiguranje života

Osiguranje života najopširnije se može definisati kao ugovor kojim se osiguravač, u skladu sa plaćenim premijama, obavezuje da osiguraniku ili licu koje on odredi isplati određenu sumu novca ili rentu u slučaju smrti osiguranika ili osiguranog lica, ili za slučaj doživljenja određenog vremenskog raspona.²

Osim pružanja finansijske zaštite porodici osiguranika, osiguranje života predstavlja i vrstu štednje. Osiguranje života može se razvrstati prema kriterijumima, na primer osiguranje života s obzirom na rizik obuhvaćen osiguranjem, zatim podela prema načinu zaključenja ugovora, prema načinu isplate osigurane sume, prema broju osiguranih lica itd.

Ugovorom o osiguranju života ugovarač se obavezuje da plaća premiju osiguravaču, a osiguravač se obavezuje da osiguraniku ili korisniku, kada se dogodi osiguravajući slučaj, isplati osiguranu sumu, odnosno njen deo.³

Osiguranje života za slučaj smrti

Kod osiguranja za slučaj smrti, osiguravajući slučaj nastupa u momentu smrti osiguranog lica. Ono se može posmatrati kao *osiguranje na ceo život* koje ima štedne elemente i gde korisnik iz ugovora o osiguranju naplaćuje osiguranu sumu, i kao *privremeno osiguranje* gde je nastanak obaveze osiguravača uslovljen nastupanjem osiguravajućeg slučaja, to jest smrti. Ukoliko osiguravajući slučaj ne nastane, to jest ako osiguranik doživi istek ugovora, osiguravač zadržava do tada plaćene premije, što znači da štednje nema. Osiguranje za rizik od smrti služi pokrivanju jedne prelazne potrebe, to jest zaštite (npr. za plaćanje kredita u slučaju smrti dužnika).⁴

2 P. Šulejić, „Pravo osiguranja”, 2005.

3 Posebni uslovi za osiguranje života samo za slučaj smrti korisnika kredita – Kompanija „Dunav osiguranje” a.d.o, Beograd.

4 P. Šulejić, „Pravo osiguranja”, 2005.

Osiguranje života samo za slučaj smrti korisnika kredita

Ova vrsta osiguranja života zauzima sve značajnije mesto u portfelju osiguravajućih kuća koje u ponudi imaju usluge osiguranja života. Ekspanzija kreditnih aktivnosti u okruženju, ali i kod nas, dovela je do sve veće zastupljenosti riziko-osiguranja života korisnika kredita, ali shodno ekonomskoj moći stanovništva, najznačajnije je osiguranje života za slučaj smrti korisnika kredita.⁵ Ova usluga u potpunosti zadovoljava kako potrebe banaka tako i potrebe korisnika kredita, pošto je jedno od sredstava obezbeđenja kredita koje zahtevaju poslovne banke. Da bi polisa osiguranja poslužila kao sredstvo obezbeđenja kredita, potrebno je da se kao korisnik za slučaj smrti imenuje banka, i to do visine ostatka glavnog duga, a maksimalno do iznosa ugovorene osigurane sume novca.

Osiguranje života za slučaj smrti korisnika kredita zaključuje se po posebnim uslovima i odgovarajućim tarifama za riziko-osiguranje života. Ovom vrstom osiguranja osigurava se samo od rizika smrti korisnika kredita. Ako osiguranik doživi ugovoreni rok otplate kredita, ne postoji nikakva obaveza osiguravajućeg društva. Ugovor o osiguranju zaključuje se na određeno vreme, to jest na period trajanja otplate kredita.

Osigurati se mogu samo lica starija od četrnaest godina, s tim da osiguranje prestaje najkasnije kada osiguranik navršši 65 godina, pošto stope za ovu vrstu osiguranja postoje do šezdeset pete godine života osiguranika. Uz ovo osiguranje nije moguće zaključiti dopunsko osiguranje od posledica nesrećnog slučaja (nezgode) i njime se može obuhvatiti samo jedno lice.

U zavisnosti od visine osigurane sume, ovo osiguranje ugovara se s lekarskim pregledom ili bez lekarskog pregleda. Ako je osiguranje zaključeno bez lekarskog pregleda, korisniku se isplaćuje 50 odsto osigurane sume ako smrt nastupi u prvih šest meseci trajanja osiguranja, a cela osigurana suma ako smrt nastupi posle šest meseci od početka osiguranja. Ako je osiguranje zaključeno sa lekarskim pregledom, a smrt nastupi u toku trajanja osiguranja, korisniku se isplaćuje ugovorena suma bez obzira na protek vremena od početka osiguranja.⁶

⁵ Dr D. Mrkšić, G. Tomašević Dražić: „Polisa osiguranja života u funkciji dobijanja komercijalnih kredita“, zbornik radova *Osiguranje u susret procesu pridruživanja SCG EU*, Palić, 2006.

⁶ Prof. dr D. Mrkšić, S. Vuksanović, „Koncept banka osiguranja i primena na tržištu u Srbiji“, *Evropski put prava osiguranja Srbije, posebno ugovora o osiguranju*, zbornik radova, Palić,

Ugovorom o osiguranju života za slučaj smrti korisnika kredita osiguravač preuzima obavezu da u slučaju smrti osiguranika (kreditnog dužnika) u toku trajanja osiguranja isplati korisniku osiguranja (banci) osiguranu sumu ili njen deo. Banci koja je zaključila ugovor o kreditu sa osiguranikom u slučaju nastupanja osiguravajućeg slučaja isplaćuje se osigurana suma, odnosno njen deo, a sve iznad tog iznosa licu koje je u polisi, pored banke, određeno za korisnika.

Isključenja i ograničenja u osiguranju života

Osiguravajuće kuće kod drugih vidova osiguranja života, a samim tim i kod osiguranja života za slučaj smrti korisnika kredita definišu isključenja i ograničenja svojih obaveza, i to je sve sadržano u uslovima osiguranja. Obaveza osiguravača na isplatu osigurane sume ne postoji ako je smrt osiguranika nastupila usled sledećeg:

- ratova, unutrašnjih nemira, pobuna, terorizma
- samoubistva osiguranika u toku trajanja osiguranja
- izvršenja krivičnog dela ili pokušaja izvršenja, kao i bekstva nakon takve radnje
- korišćenja droge ili alkohola
- avionske nesreće, a u vazduhoplovu se osiguranik nalazio bez odgovarajuće isprave
- AIDS-a u prvih sedam godina trajanja osiguranja, a nije rađen test
- zle namere jedne od ugovornih strana ili korisnika osiguranja
- važne okolnosti koju je ugovarač namerno prećutao ili netačno prijavio
- usled upravljanja plovilom, vazduhoplovom, motornim vozilom bez službene isprave za upravljanje.

Isto važi i za obavljanje sledećih poslova:

- kaskadera, минера, rudara, akrobate, obezbeđenja javnih ličnosti i političara
- pripadnika oružanih snaga, novinara, reportera, fotografa na područjima zahvaćenim ratom ili revolucijom
- profesionalnih vozača trka

- pripadnika vojnih snaga.⁷

Osiguranje života za slučaj smrti korisnika kredita može prestati ukoliko osiguranik dođe u situaciju da ne plati premiju o dospelosti. Osiguravač je u obavezi da pismenim putem pozove osiguranika i ostavi mu rok od mesec dana za plaćanje dospele premije. Ako osiguranik ni posle dva meseca od njene dospelosti ne plati premiju, osiguravač upućuje opomenu osiguraniku, a banci davaocu kredita obaveštenje o neplaćanju. Ako premija ne bude plaćena ni nakon tri meseca od dospelosti, smatraće se da je osiguranik odustao od ugovora o osiguranju, a osiguravajuće društvo mora obavestiti banku o prestanku obaveze na isplatu osigurane sume. Ne postoji mogućnost naplate premije osiguranja života sudskim putem.⁸

U našem pravu, Zakon o obligacionim odnosima predviđa isključenja iz osiguranja, i to za samoubistvo (čl. 944), za namerno ubistvo (čl. 950), za ratne operacije (čl. 952), kao i za mogućnost da se ugovorom o osiguranju isključe drugi rizici iz osiguranja (čl. 953).⁹

Pribavljanje osiguranja

Ugovor o osiguranju života za slučaj smrti korisnika kredita zaključuje se na osnovu pisane ponude koju osiguranik ugovarač iznese osiguravajućem društvu, ugovora o kreditu koji je zaključen sa bankom, anuitetnog plana (otplata), kao i druge dokumentacije po potrebi.

Ponuda je obrazac koji kreira osiguravač i predstavlja osnovni dokument iz kog se crpe podaci za izdavanje polise i stvaranje baze podataka. Ponuda mora biti potpuna, nedvosmislena, jasna i konkretna. Ponuda mora da sadrži i bitne elemente ugovora: ugovorne strane, premiju, rizik, lica i osiguranu sumu. Pored ovih elemenata, može sadržati i elemente unapred određene opštim uslovima osiguranja. Ponudu mora izneti ovlašćeno lice i mora biti data u nameri da se zaključi ugovor. Prema Zakonu o obligacionim odnosima (čl. 901), kod ugovora o osiguranju samo pismeno iznesena ponuda vezuje ponudioca za određeno vreme, ima dejstvo u pogledu prihvata od strane osiguravača, kao

⁷ Posebni uslovi za osiguranje života samo za slučaj smrti korisnika kredita – Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o, Beograd

⁸ Zakon o obligacionim odnosima, *Sl. glasnik SFRJ*, 1978, čl. 945

⁹ P. Šulejić, „Pravo osiguranja“, 2005.

i momentat zaključenja ugovora. Pismena ponuda učinjena osiguravaču za zaključenje ugovora vezuje ponudioca, ako on nije odredio kraći rok, za vreme od osam dana od dana kad je ponuda prispela osiguravaču, a ako je potreban lekarski pregled, za vreme od 30 dana.¹⁰

Unos podataka sa ponude, naplata premije, štampanje polise, prilogā uz polisu, kao i praćenje promena u toku trajanja osiguranja vrši se prema posebnim uputstvima koje donose osiguravajuća društva. Kod osiguranja sa lekarskim pregledom uz ponudu se prilaže i izveštaj lekara o zdravstvenom stanju ponuđača iz zdravstvene ustanove u kojoj je pregled obavljen. Uz ovaj dokument ide i mišljenje lekara cenzora koji radi za osiguravača i koji daje ocenu podobnosti za prijem u osiguranje. Izveštaj lekarske ustanove mora biti u skladu sa instrukcijom o lekarskom pregledu koju takođe propisuje osiguravač.

Kada je u pitanju pribava osiguranja, a posebno trenutak popunjavanja ponude koji prethodi zaključenju ugovora, ugovarač osiguranja i osiguranik imaju određene obaveze, a one se odnose na sledeće:

- a) prijavu okolnosti od značaja za ocenu rizika
- b) plaćanje prve premije.

Što se tiče *prijave okolnosti od značaja za ocenu rizika*, važi sledeće: budući da ugovarač osiguranik bolje od osiguravača poznaje činjenice od značaja za procenu rizika, u pravnim sistemima postoji obaveza osiguranika da u momentu zaključenja ugovora dā tačne i potpune podatke o važnim okolnostima. Ova obaveza osiguranika ne proizlazi iz ugovora o osiguranju, već iz zakona, običaja i sudske prakse.

Zakon o obligacionim odnosima u članu 907. jasno kaže sledeće: „Ugovarač osiguranja dužan je prijaviti osiguravaču prilikom zaključenja ugovora sve okolnosti koje su od značaja za ocenu rizika, a koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate“. Za ispravnost ovih podataka osiguranik snosi odgovornost bez obzira na to da li je sam popunjavao ponudu za zaključenje ugovora ili ju je samo potpisao.¹¹

Okolnošću od značaja za ocenu rizika može se smatrati svaka okolnost za koju je osiguravač postavio pismeno pitanje, a koja bi bila od uticaja na odluku osiguravača da uopšte zaključi ugovor ili da ga zaključi onako kako je zaključen. Okolnosti mogu biti subjektivnog i objektivnog karaktera (npr. postojanje bolesti ili bavljenje određenim zanimanjem).

¹⁰ P. Šulejić, „Pravo osiguranja“, 2005.

¹¹ Zakon o obligacionim odnosima, čl. 907

Okolnosti koje osiguranik treba da prijavi i koje mogu dovesti do određenih pravnih posledica treba da poseduju sledeća svojstva:

1. da budu istinite i potpune
2. da budu poznate osiguraniku
3. da postoje do zaključenja ugovora
4. da budu od uticaja na težinu rizika
5. da nisu poznate osiguravaču.

Nakon zaključenja ugovora o osiguranju, može se utvrditi da osiguranik nije dao tačne i istinite podatke o okolnostima bitnim za ocenu rizika. U našem pravu postoji razlika između namerne netačne prijave (prećutkivanja) i nenamerne netačne prijave okolnosti.

Zakon o obligacionim odnosima u članu 908 navodi da zbog nameranog prećutkivanja osiguravač može tražiti poništenje ugovora. Do poništaja ne dolazi po samom zakonu, već na zahtev osiguravača. Pravo da zahteva poništaj ugovora prestaje ako u roku od tri meseca od dana saznanja za netačnost prijave osiguravač ne saopšti ugovaraču da namerava da koristi to svoje pravo.¹²

U članu 909 Zakona o obligacionim odnosima navodi se da osiguravač, ako je osiguranik nenamerno učinio netačnu prijavu okolnosti od značaja za ocenu rizika, ima pravo da zahteva povećanje premije srazmerno uvećanom riziku, ili da zahteva raskid ugovora.¹³

U osiguranju života postoje specifična pravila u pogledu netačne prijave godina starosti osiguranika. Ukoliko stvarne godine života osiguranika prelaze granicu do koje osiguravač nudi osiguranje života, ugovor je ništav, a osiguravač mora da vrati premiju. Ako je netačno prijavljeno da osiguranik ima manje godina, a njegove stvarne godine života ne prelaze granicu do koje osiguravač vrši osiguranje života, ugovor je punovažan, a osigurana suma smanjuje se u srazmeri ugovorene premije i premije koja je predviđena za lice tih godina starosti. Kad osiguranik ima manje godina nego što je prijavljeno prilikom zaključenja ugovora, premija se smanjuje na odgovarajući iznos, a osiguravač mora vratiti razliku između primljenih premija i onih na koje ima pravo (čl. 944 Zakona o obligacionim odnosima).¹⁴

Što se tiče plaćanja prve premije – premija se po pravilu plaća na početku perioda na koji se odnosi, a ovaj princip izražen je i u članu 912 Zakona

12 Zakon o obligacionim odnosima, čl. 908

13 Zakon o obligacionim odnosima, čl. 909

14 Zakon o obligacionim odnosima, čl. 944

o obligacionim odnosima: „ (...) premija se plaća u ugovorenim rokovima, a ako treba da se isplati odjednom, plaća se prilikom zaključenja ugovora.“ Do plaćanja prve premije, prema tome, može doći već u momentu zaključenja ugovora, ili u vrlo kratkom roku po zaključenju, a po pravilu, početak obaveze osiguravača vezuje se za uplatu prve premije.¹⁵

Zalaganje polise osiguranja

Pravo osiguranika da zalaže polisu osiguranja života proizlazi iz njegovog šireg prava, po kome sve do nastupanja osiguravajućeg slučaja osiguranik može punovažno raspolagati svim pravima iz zaključenog osiguranja, što znači da menja korisnika, ustupa ili zalaže svoju ili korisnikovu polisu itd.

Zalaganje polise može da posluži osiguraniku kao sredstvo za dobijanje kredita i to tako što poverilac koji strahuje od prerane smrti dužnika, dobijanjem polise u zalogu, stiče sigurnost da će naplatiti potraživanje iz dužnikovog osiguranja ako se ovome šta dogodi. Da bi zalaganje polise imalo dejstvo prema osiguravaču, potrebno je da on bude pismeno obavešten:

1. o zalaganju polise
2. da je polisa založena kod određenog poverioca.

Prema pravilima osiguranja života, ova osiguranikova radnja obavezuje osiguravača samo ako je za nju saznao pre nastanka osiguravajućeg slučaja. Zalaganjem polise, prema opštim pravilima građanskog prava, poverilac može najpre da ispunjava obaveze svog dužnika radi očuvanja njegovih prava, npr. plaćanje premije umesto osiguranika kad ovaj to ne čini. Poverilac može od svog dužnika osiguranika da traži povraćaj ovih iznosa do visine stvorene matematičke rezerve. U odnosu dužnik – poverilac postavlja se pitanje otkupa polise koja je data poveriocu u zalogu. U teoriji prava smatra se da pravo otkupa poveriocu treba priznati bez obzira na lični karakter prava otkupa, pošto je poverilac više nego korisnik osiguranja, jer polisa služi kao mera obezbeđenja duga koji je dospelo i čiju naplatu osiguranik ne bi mogao da omete.

Naš zakon o obligacionim odnosima u čl. 954, stav 4. predviđa da poverilac kome je polisa predana u zalogu može koristiti pravo otkupa ako potraživa-

15 P. Šulejić, „Pravo osiguranja“, 2005.

nje radi čijeg je osiguranja data zaloga ne bude namireno o dospelosti.¹⁶

Zaključak

Ugovor o osiguranju života samo za slučaj smrti korisnika kredita predstavlja najbolji garant otplate kredita. Iako je praksa i primena ovih polisa kratkog veka, svega dve-tri godine, broj zaključenih polisa je popriličan. I pored nedovoljne informisanosti klijenata o ovoj vrsti osiguranja, oni se lako odlučuju za zaključenje ugovora o osiguranju života za slučaj smrti korisnika kredita, pošto taj ugovor omogućava najbržu i najjednostavniju otplatu ostatka duga nakon osiguranikove smrti. Ovim ugovorom ne štiti se samo banka od rizika neizmirenja obaveze po osnovu kredita, već on ima i ulogu finansijskog zaštitnika porodice osiguranika. Napred navedeno upućuje na to da bi osiguravajuće kuće trebalo da s bankama sklapaju više fleksibilnih ugovora u kojima se javljaju poslovi osiguranja, a koji su vezani za neke bankarske poslove, kao što je na primer osiguranje života za slučaj smrti korisnika kredita.

Summary

Life Insurance in the Case of Credit Beneficiary Death

Nebojša Z. Stevanović

Life insurance in event of death of credit beneficiary is the best guarantee of credit repayment. Although the practice and application of these policies are short-lived, only a few years, the number of signed policies is growing. Despite the lack of customer awareness about this type of insurance, they can easily decide to purchase life insurance in a case of death of the borrower, because the policy provides the fastest and easiest payment of remaining debt after the death of the insured. This contract not only protects the bank from the risk of default on credit obligation, but also has the role of the financial security of the family of the insured.

¹⁶ P. Šulejić, „Pravo osiguranja“, 2005.